

Pielikumā: nozīmīgākie posmi un noderīgi dokumenti ES un Moldovas attiecību jomā. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES un Moldovas attiecības: organizētas pilsoniskās sabiedrības loma"

(2008/C 120/19)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 15. februāra plenārajā sesijā nolēma izstrādāt atzinumu par tematu

"ES un Moldovas attiecības: organizētas pilsoniskās sabiedrības loma."

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo sakaru specializētā nodaļa, savu atzinumu pieņēma 2007. gada 15. novembrī. Ziņotāja — Evelyne PICHENOT kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 440. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 12. un 13. decembrī (12. decembra) sēdē, ar 117 balsīm par, 2 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Veicināt pilsoniskās sabiedrības nozīmi ES un Moldovas attiecībās

1.1.1 Eiropas Savienības un Moldovas attiecībās 2005. gads iezīmēja jaunu **pavērsienu**. Pēc ES rīcības plāna sadarbībai ar Moldovu (2005–2008) pieņemšanas, ES pārstāvniecības atvēršanas Moldovas galvaspilsētā un ES Īpašā pārstāvja iecelšanas sarunām par Piedņestras konfliktu, partnerattiecību un sadarbības nolīguma īstenošanas apstākļi ir acīmredzami uzlabojušies. Šajā sakarā EESK pirmā atzinuma par ES un Moldovas sadarbību mērķis ir veicināt pilsoniskās sabiedrības nozīmi, lai stiprinātu sadarbības dinamiku un izstrādātu kopīgu darba plānu, kurā iekļauti tuvākajā laikā īstenojamie pasākumi.

1.1.2 Eiropas Savienības un Moldovas ciešākas sadarbības pamatā ir jābūt vienotai izpratnei par kopīgām vērtībām, jo īpaši attiecībā uz pamatbrīvību ievērošanu, apņemšanos veidot visiem atvērtu demokrātisku sabiedrību un uz pilsoniskās sabiedrības partneru neatkarību balstīta dialoga principa atzīšanu. Pilsoniskā sabiedrība ir Moldovas turpmākās identitātes elements. Tās pamatā ir cilvēciskas vērtības, kas uzkrātas reģionā, ko raksturo kultūru un valodu daudzveidība. Šīs vērtības ir būtiska priekšrocība.

1.1.3 Jāsecina, ka, Moldovā tāpat kā citās NVS valstīs ar līdzīgu vēsturi, nepastāv neatkarīgu pilsoniskās sabiedrības organizāciju tradīcija un prakse. Taču, ņemot vērā pašreizējo attīstību, Komiteja uzskata, ka kontakti ir jāveido, lai apzinātu tos partnerus, kas ir gatavi ciešāk sadarboties, ievērojot kopīgās vērtības.

1.1.4 EESK uzsver, cik svarīga ir **pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana un to līdzdalība** ES un Moldovas rīcības plāna ⁽¹⁾ veiksmīgā īstenošanā kaimiņattiecību politikas ietvaros. Tādēļ būtu vēlams, lai Komisija skaidri noteiktu kritērijus, procedūras un instrumentus pilsoniskās sabiedrības plašākai iesaistīšanai. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Savienības

pārstāvniecības Kišiņevā darbu, lai iepazītu Moldovas pilsonisko sabiedrību. Šis ir labvēlīgs nosacījums pilsoniskās sabiedrības pārstāvju formālai iesaistīšanai pārskata sagatavošanā par rīcības plāna īstenošanu 2008. gada aprīlī, ka arī ciešākas partnerības turpmākajos posmos.

1.1.5 EESK ierosina izveidot pastāvīgas progresīvas attiecības ar Moldovas pilsonisko sabiedrību, sākotnēji strukturējot šīs attiecības. Šajā sakarā 2008. gadā būtu lietderīgi rīkot **konferenci**, kuras sagatavošanas gaitā tiktu apzināti partneri, kuru darbībai raksturīga pārredzamība. Konferences, kurā piedalīsies vietējie un reģionālie dalībnieki, uzdevums būs kopīgi izstrādāt darba plānu, pamatojoties uz šādiem priekšlikumiem:

— Moldovas **informācijas un konsultācijas** mehānismu novērtēšana kā valsts, tā arī Eiropas aspektā, iekļaujot tajā pārskatu par rīcības plāna (2005–2008) īstenošanu;

— **Pilsoniskās sabiedrības** sagatavošana un **apmācīšana** turpmākajai sadarbībai pēc 2008. gada;

— Nodrošināt, lai Moldovas organizācijas pārņemtu Eiropas **finanšu instrumenta mehānismus**.

Šā mērķa sasniegšanai nepieciešams, lai pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu finansējums tiktu nodrošināts ar Eiropas Savienības programmām.

1.1.6 Pēc 2008. gada konferences ar Moldovas pilsonisko sabiedrību rezultātu novērtēšanas būs jāuzsāk jaunas iniciatīvas un "Komitejas kaimiņattiecību grupas" ietvaros jāturpina sadarbība, kas orientēta uz **progresu**, t.i., tādu principu ievērošanu, kas ir labas pārvaldības un ilgtspējīgas attīstības pamatā. Šis veicinošais pasākums balstīsies uz principiem, kas jau iekļauti vispārējo preferenču sistēmā VPS Plus, proti:

— ANO un ILO ⁽²⁾ 16 galvenajām konvencijām cilvēktiesību un darba ņēmēju tiesību jomā;

⁽²⁾ EESK 2005. gada 9. un 10. februāra plenārsesijā pieņemtais atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai par Vispārējo preferenču sistēmas piemērošanu no 2006. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 31. decembrim", ziņotājs Pezzini kgs (OV C 221/15, 8.9.2005.).

⁽¹⁾ Sk. B pielikumu.

— 10 pamatkonvencijām vides un labas pārvaldības jomā ⁽³⁾.

1.1.7 Tādējādi Eiropas Savienība rosinās Moldovas pilsoniskās sabiedrības organizācijas sekmēt Eiropas neatkarības, pārstāvības un pārredzamības standartu piemērošanu. Katrā progresa ziņojumā par rīcības plāna īstenošanu Komisijai īpaša sadaļa jāvelta pamattiesību, tostarp apvienošanās brīvības un vārda brīvības ievērošanai, un jāiekļauj tajos arī novērtējums par arodbiedrību tiesību īstenošanu.

1.1.8 EESK uzskata, ka prioritātēm jābūt orientētām uz to, lai paši moldāvi pakāpeniski pārņemtu līdzekļus un pieredzi, ko viņu rīcībā nodevušas starptautiskās un Eiropas iestādes. EESK atbalsta palīdzību pilsoniskai sabiedrībai cīņā pret korupciju (princips, kas iekļauts Eiropas Padomes līgumā par Pretkorupcijas starpvalstu grupas GRECO nodibināšanu ⁽⁴⁾). Komiteja aicina sekmēt pārrobežu sadarbību smagas noziedzības apkarošanai.

1.1.9 EESK atbalsta Eiropas un starptautisko donoru iniciatīvu par vienošanos, lai panāktu saskaņotu rīcību. Komiteja ierosina prioritārus pasākumus sociālo pamatpakalpojumu veicināšanai programmās, kas paredzētas nabadzības mazināšanai, īpašu uzmanību pievēršot dzīves apstākļu uzlabošanai bērnu namos, cenu pazemināšanai pretretrovīrusu zālēm un palīdzību cilvēku tirdzniecības upuru reintegrācijai.

1.1.10 Ieilgušais 2007. gada vasaras sausuma periods Moldovā radīja grūtu situāciju, jo sliktās ražas rezultātā uzņēmumi kļuva maksātnespējīgi un bija spiesti uzņemties parādsaiņības. Valdība lūdza ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijai (FAO) starptautisko pārtikas atbalstu un tehnisko palīdzību. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi veidot attiecības ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas darbojas lauksaimniecības pārtikas nozarē. Kā īstermiņa pasākumu Eiropas Komisija ir piešķirusi humāno palīdzību 3 miljonu *euro* apmērā Moldovas visneaizsargātākajām lauku saimniecībām.

1.1.11 EESK uzskata, ka vissvarīgākais ir izveidot kopīgus sadarbības tīklus un projektus, kas vienotu visus moldāvus, Piedņestras reģiona iedzīvotājus ieskaitot. Komiteja aicina ES turpināt darbu, lai rastu šā konflikta risinājumu, saglabājot teritoriālo vienotību, kā arī turpināt atbalsta pasākumus uz robežām (EUBAM).

1.1.12 EESK iesaka sekmēt demokrātijas prakšu apmaiņu pilsoniskās sabiedrības organizāciju starpā, iepazīstinot Moldovas partnerus ar EESK publikācijām, kas pieejamas tīmeklī (jo īpaši rumāņu valodā) un ar valstu ESP darbību, izmantojot ESP tīmekļa vietni. EESK aicina dalībvalstu (jo īpaši Rumānijas un Bulgārijas) ESP un AICESIS ⁽⁵⁾ sadarboties, lai iepazīstinātu

⁽³⁾ Sk. sarakstu pielikumā.

⁽⁴⁾ Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupa.

⁽⁵⁾ Ekonomikas un sociālo lietu padomju un tām līdzīgu organizāciju starptautiskā apvienība (AICESIS).

Moldovas sabiedrību ar Eiropas pilsoniskās sabiedrības darbības līdzekļiem un praksi.

1.1.13 EESK vēlas, lai Moldovas pilsoniskā sabiedrība plašāk iesaistītos dialogā ar Rietumbalkānu valstīm un Melnās jūras reģionālajā dialogā, izmantojot starpreģionālo un pārrobežu sadarbību šajā reģionā, kam tuvākajā laikā būs stratēģiska nozīme. Eiropas Savienības un Moldovas sadarbība iekļaujas plašākā sadarbībā ar kaimiņvalstīm, jo īpaši ar Krieviju.

1.2 *Palīdzēt mērķtiecīgu atbalstu organizācijām, kam ir nozīme nākotnes veidošanā un samierināšanas procesā*

1.2.1 *Uzsākt konstruktīvu sociālo dialogu*

Ņemot vērā nesakārtotību darba attiecību jomā, EESK atgādina par saistībām, ko Moldova uzņēmusies ne tikai attiecībā uz ILO konvencijām, bet arī Eiropas Padomes Sociālo hartu un tās sūdzību procedūras piemērošanu. Komiteja aicina ILO nodrošināt tehnisko atbalstu darba strīdu izskatīšanā specializētajās jurisdikcijās.

1.2.2 *Īstenot apņemšanos veicināt sakarus ar Eiropas sabiedrību*

EESK stingri atbalsta vienošanos par vīzām un atpakaļuzņemšanu, kas ļaus izveidot sistēmu vīzu saņemšanas kārtības atvieglošanai, jo īpaši nolūkā paplašināt iedzīvotāju, kas atvērti nākotnei, piemēram, augstskolu mācībspēku, zinātnieku, žurnālistu un pilsoniskās sabiedrības pārstāvju apmaiņu. Komiteja iesaka padarīt pieejamākas Kopienas programmas, jo īpaši Erasmus Mundus programmu jauniešiem. Vīzu izsniegšanas un atpakaļuzņemšanas noteikumu atvieglojumi, kas parakstīti 2007. gada oktobrī, ⁽⁶⁾ arī varētu sekmēt jautājuma atrisināšanu saistībā ar Moldovas pilsoņu masveidā iesniegtajiem pieteikumiem Rumānijas pilsonības iegūšanai.

EESK aicina Moldovas valdību iesaistīt pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus Eiropas un starptautiskajos (PTO, EDSO, Eiropas Padomes un frankofono valstu) pasākumos. Komiteja mudina dalībvalstis veidot un finansēt sakarus un apmaiņu ar Moldovas pilsonisko sabiedrību (augstskolu stipendijas, partnerība, pārrobežu sadarbība).

1.2.3 *Ņemt vērā ekoloģisko situāciju*

EESK iesaka atbalstīt vides organizācijas, kas rūpējas par netransportējamo ieroču un munīcijas krājumu, militāro atkritumu un rūpniecisko atkritumu izgāztuvju iznīcināšanu un par ūdens attīrīšanu no piesārņojuma.

⁽⁶⁾ Minēto līgumu ratificēšana paredzēta līdz 2007. gada beigām.

2. Moldovas sociālā un ekonomiskā stāvokļa galvenās iezīmes

2.1 Moldovā IKP uz vienu iedzīvotāju ir aptuveni 1 000 dolāru un līdz ar to tā ir Eiropas kontinenta visnabadzīgākā valsts un vienīgā valsts Eiropā, kas iekļauta Pasaules bankas valstu ar viszemākajiem ienākumiem sarakstā. Moldovas iedzīvotāju skaits samazinās (nepilni 4 miljoni 2004. gadā) sakarā ar mirstības palielināšanos (jo īpaši vīriešu vidū), dzimstības samazināšanos un ievērojamu migrācijas apjomu.

2.2 Kaut arī nabadzības līmenis salīdzinājumā ar 1999.–2005. gada kritisko līmeni ir samazinājies, tas tomēr vēl ir augsts — vidēji 30 %. Uzlabošanās notiek nevienmērīgi, veidojot iedzīvotāju — galvenokārt bērnu un gados vecāku iedzīvotāju slāņus, kas dzīvo absolūtā nabadzībā (2 dolāri dienā). Lauku rajonos un mazpilsētās nabadzība skar 40–50 % iedzīvotāju.

2.3 Pastāvīgas dzīvesvietas trūkuma, bērnu nodarbinātības, tirdzniecības un prostitūcijas rezultātā ievērojams bērnu skaits pakļauts potenciālam ekspluatācijas riskam. Nabadzības dēļ ievērojami palielinājies arī "sociālo bāreņu" skaits — bērni no ģimenēm tiek ievietoti bērnu namos, jo ģimenes nespēj finansiāli nodrošināt bērnu audzināšanu.

2.4 Sociālā stāvokļa pasliktināšanās ir padziļinājusi sieviešu diskrimināciju. Sieviešu vidū ir augsts bezdarba un zems kvalifikācijas līmenis, viņas ir zemi atalgotas un ir nodarbinātas lauksaimniecības sezonas darbos. Sievietes lielākā mērā nekā vīrieši ir pakļautas nabadzības riskam, galvenokārt sakarā ar sociālo (veselības, izglītības un ģimenes) pabalstu un pensiju samazināšanu. Šāda situācija liek sievietēm, mātēm pieņemt nelikumīgus vai bīstamus piedāvājumus, kuru rezultātā viņas var kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem. Upuri galvenokārt ir jaunas sievietes, kas meklē darbu.

2.5 Moldova 2004. gadā ar Pasaules bankas, ANO Attīstības programmas un citu donoru atbalstu pieņēma nabadzības apkarošanas un izaugsmes programmu. Dažādu finanšu iestāžu donori un Eiropas Savienība 2006. gada decembrī izstrādāja koordinācijas paraugmetodi, lai nodrošinātu nosacījumu pārvaldības saskaņotību un efektivitāti, kā arī apņēmās veikt ziedojumus un sniegt aizdevumus viena miljarda euro apmērā turpmākajiem četriem gadiem.

2.6 Darba tirgus lejupeklīde

2.6.1 Līdz ar ekonomikas lejupeklīdi 90. gados situācija Moldovas darba tirgū strauji pasliktinājās. Krievijas 1998. gada augusta krīzes rezultātā nodarbinātības līmenis pazeminājās, bet no 2003. gada tas paaugstinājās. Aktīvo iedzīvotāju bezdarba līmenis no 11 % 1999. gadā samazinājās līdz 7,4 % 2006. gada beigās. Aptuveni 35 % iedzīvotāju nodarbināti neoficiāli (7).

2.6.2 Neskatoties uz to, ka faktiskā darba alga turpina pieaugt, vidēja alga tomēr ir ļoti zema, proti, 129 dolāri 2006. gadā (8). Taču jāņem vērā arī citi ienākumu avoti. Pirmkārt, liela daļa ģimeņu saņem finansiālu palīdzību no kāda emigrējuša ģimenes locekļa. Otrkārt, nedeklarēto darba vietu skaits ir ievērojams: pēc oficiālajiem statistikas datiem vairāk kā 200 000

strādājošo (jeb 15 % no aktīvajiem iedzīvotājiem) ir nodarbināti neregistrētos uzņēmumos, savukārt reģistrētajos uzņēmumos darba devēji nedeklarē 35 % darbinieku (galvenokārt būvniecības, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē).

2.6.3 Liels skaits Moldovas iedzīvotāju ir izbraukuši strādāt uz ārvalstīm, kur to lielākā daļa strādā nelegāli. Lēš, ka aptuveni viens miljons izbraukušo pieaugušo, kas ārvalstīs strādā galvenokārt sezonas darbu, veido 30 % no darbaspēka kopapjoma. Cilvēku kapitāla samazināšanās un tās ietekme uz sociālās aizsardzības finansējumu ir viena no šīs migrācijas negatīvajām sekām. Ņemot vērā nabadzības līmeni, ļoti iespējams, ka migrācija darba nolūkā saglabāsies arī turpmākajos gados.

2.7 Moldovas tautsaimniecības nestabilitāte

2.7.1 Krievijas ietekmes sfērai pakļauta tautsaimniecība

2.7.2 Moldovas IKP straujo kritumu 90. gados izraisīja tādi ārējie faktori kā noieta tirgus zaudēšana, enerģētiskā atkarība, kvalificētā darbaspēka emigrācija un Piedņestras rūpnieciskā reģiona atdalīšanās.

2.7.3 Neskatoties uz jūtamu izaugsmes rādītāju uzlabošanos kopš 2000. gada (līdz 6–8 % gadā), tautsaimniecība vēl aizvien ir nestabila (2006. gadā izaugsme 4 % apmērā) un 2007. gadā pastāv risks, ka šī tendence vēl pastiprināsies. Stagnācijas galvenais iemesls ir Gazprom noteiktā gāzes cenas divkāršošanās 2006. gadā.

2.7.4 Krievija, ko saniknoja Moldovas prezidenta proeiropeiskā nostāja, izdarīja politisku spiedienu, aizliedzot Moldovas vīnu eksportu Krievijas tirgū. Līdz ar to 2006. gadā Moldovai tika liegts viens no nozīmīgākajiem eksporta ienākumu avotiem (Moldovas vīns veido 35 % no Moldovas eksporta, no kuriem 85 % eksportē uz Krieviju).

2.8 Lauksaimniecības pārtikas nozare — nozīmīgākā tautsaimniecības nozare

2.8.1 Moldovas tautsaimniecībā dominē lauksaimniecība. Lauksaimniecības pārtikas nozares īpatsvars IKP pārsniedz 30 % (9), tā veido ievērojamu eksporta daļu (65 %); individuālajai lauksaimniecībai ir noteicošā loma pilsētu un lauku iedzīvotāju nodrošināšanā ar pārtiku. Arī pārtikas rūpniecība ir svarīga tautsaimniecības nozare. Ražas kvalitāte un kvantitāte netieši ietekmē arī vieglās rūpniecības nozares (ķīmiskais mēslojums, pudesles, iepakojums).

2.9 Migrantu veiktajiem naudas pārvedumiem Moldovā palikušajiem ģimenes locekļiem ir izšķiroša nozīme

2.9.1 Pēc šādas straujas lejupeklīdes jāatzīst, ka atsevišķas pozitīvas tendences radušās nevis ekonomikas pārkārtošanas, bet gan ārvalstīs strādājošo Moldovas iedzīvotāju valūtas ieplūšanas rezultātā (30 % no IKP): 600 000 līdz viens miljons moldāvu strādā Rietumeiropā (19 % Itālijā) vai Krievijā (60 %). Viņi 2006. gadā uz Moldovu pārsūtīja 1 miljardu euro.

(7) Moldovas valsts iestāžu statistikas dati.

(8) Moldovas valsts iestāžu statistikas dati.

(9) Moldovas valsts iestāžu statistikas dati.

2.9.2 Nemot vērā ieguldījumiem nelabvēlīgo vidi, minētie līdzekļi netiek izmantoti jaunu saimniecisku darbību finansēšanai. Līdzekļu pieplūduma rezultātā pieaug nekustamā īpašuma cenas, pieprasījums pēc ievestajām precēm un, visbeidzot, rodas inflācijas risks.

3. Demokrātija, Cilvēktiesību ievērošana un efektīva pārvaldība

3.1 Tautas attīstība

3.1.1 Pēc Apvienoto Nāciju Attīstības programmas tautas attīstības rādītājiem Moldova 2006. gadā ierindojas 114. vietā — tas ir viszemākais rādītājs Eiropā un viens no zemākajiem Padomju Savienības bijušo republiku vidū.

3.1.2 Tas, ka nav plašsaziņas līdzekļu neatkarības, cilvēktiesību neievērošana un problēmas tieslietu sistēmas darbības jomā kavē Moldovas iedzīvotāju iniciatīvas un pilsoniskās sabiedrības veidošanu.

3.1.3 Plašsaziņas līdzekļu neatkarība ir viens no galvenajiem jautājumiem, kas iekļauts Eiropas Padomes nesenojā ziņojumā (2007. gada septembrī) ⁽¹⁰⁾. Tiesību aktu vārda brīvības jomā reforma neapšaubāmi ir svarīga, bet ar to nepietiek, lai minēto brīvību nodrošinātu praksē. Nepieciešami nosacījumi žurnālistikas jomā ir arī objektivitāte un ētika. Tas nozīmē, ka politiskās iestādes nedrīkst izdarīt spiedienu uz žurnālistiem, jo īpaši audiovizuālo plašsaziņas līdzekļu jomā.

3.2 Augsts korupcijas līmenis

3.2.1 Drošības jomā galvenā problēma saistīta ar organizēto noziedzību, kas kavē iestāžu darbību un ieguldījumus. Likumpārkāpēju darbības ir ļoti kaitnieciskas: tās veicina izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, kā arī kontrabandu un korupciju. Saskaņā ar *Transparency International* izstrādātajiem korupcijas rādītājiem pasaulē 2006. gadā korupcijas līmenis Moldovā (81. vieta) novērtēts ar 3,2 punktiem no 10, kas atbilst valstīm ar augstu korupcijas līmeni. Minēto rādītāju neliela uzlabošanās norāda uz valdības un pilsoniskās sabiedrības gatavību cīnīties pret korupciju.

3.3 Demokrātijas nestabilitāte un autoritāra vara

3.3.1 EESK aicina Moldovas iestādes ņemt vērā starptautisko novērotāju secinājumus (ap 100 EDSO novērotāju) sakarā ar vietējām vēlēšanām 2007. gada jūnijā, lai uzlabotu Eiropas standartu piemērošanu vēlēšanu jomā, tādējādi sekmējot 2009. gada parlamentāro vēlēšanu norisi demokrātiskākos apstākļos.

3.3.2 Eiropas Padomes ziņojumos Moldova aicināta turpināt darbu, jo īpaši tiesu neatkarības un to efektivitātes, plašsaziņas līdzekļu plurālisma un vietējās demokrātijas nostiprināšanas jomā.

⁽¹⁰⁾ Komisijas ziņojums par Eiropas Padomes saistību izpildi attiecībā uz Moldovu, 2007. gada septembris.

No 2002. līdz 2004. gadam reģionālo projektu ietvaros un no 2007. gada Moldova saņem Eiropas iniciatīvas demokrātijai un cilvēktiesībām (EIDHR) atbalstu. EIDHR atbalsta pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt demokrātiju un cilvēktiesību ievērošanu.

3.4 Piedņestra — ģeopolitisks kaimiņattiecību jautājums

3.4.1 Piedņestra, kas paļaujas uz Krievijas atbalstu un Krievijas karaspēka kontingenta klātbūtni ir kļuvusi par konflikta un nedrošības zonu ES kaimiņos un šī reģiona ģeopolitikas sastāvdaļu.

3.4.2 Piedņestras atdalīšanās politiskā risinājuma meklējumi ir viena no ES rīcības plāna prioritātēm. Tā kā līdz ar Rumānijas un Bulgārijas pievienošanos Moldova kļūst par ES kaimiņvalsti, ES pirms abu minēto valstu pievienošanās šim konfliktam pievērsa īpašu uzmanību. Tādēļ 2005. gadā ES ciešāk iesaistījās minētā konflikta risināšanā, ieceļot Īpašo pārstāvi (*Jacobovits de SZEGED* kgu, kuru 2007. gada martā aizstāja *Kalman MIZSEI* kgs) "5+2" sarunu novērotāja statusā. Pašreiz sarunas ir nonākušas strupceļā.

3.4.3 Turklāt šī zona ir organizētās noziedzības centrs (ieroču un stratēģiskā aprīkojuma aprīte, naudas atmazgāšana, narkotikas un cilvēku tirdzniecība), kuru izmanto ne tikai Piedņestras, bet arī Moldovas, Krievijas un Ukrainas noziedzīgās organizācijas.

3.5 ES Robežsardzes atbalsta misija Ukrainā un Moldovā (EUBAM)

3.5.1 Moldova veido anklāvu Ukrainas teritorijā; Piedņestras konflikts, kā arī ES un Krievijas attiecības apgrūtināšana Moldovas attiecībās ar Ukrainu, un šī iemesla dēļ Moldovas stāvoklis tiek uzskatīts par sarežģītu. Tā kā uz Moldovas robežām nav stingras kontroles, tā vienlaikus ir nelegālās aprītes tranzīvalsts un sākumpunkts, nodrošinot caur Odesas ostu izeju uz Melno jūru.

3.5.2 ES 2005. gada decembrī pēc Ukrainas un Moldovas prezidentu kopīga lūguma uzsāktā atbalsta misija un Robežsardzes misija (EUBAM) bija izšķirošs solis ceļā uz Moldovas stabilitātes nodrošināšanu un kontrabandas apkarošanu. Aptuveni simts muitnieku un robežsargu no 17 ES dalībvalstīm novēro moldāvu un ukraiņu kolēģu darbu un sniedz tiem palīdzību, un tādējādi izdara spiedienu uz Piedņestras pašpasludināto valdību. Šai misijai, kuras darbība ir orientēta uz iedzīvotāju riska grupām un riska zonām, bija vairāki konkrēti pozitīvi rezultāti.

3.5.3 Lai palielinātu robežkontroles efektivitāti, 2006. gada novembrī misija tika papildināta ar automatizētu informācijas apmaiņas sistēmu. Šās misijas termiņu nesen pagarināja līdz 2009. gada novembrim. EESK vēlas, lai tiktu turpināts darbs pie minētās robežas aizsardzības nodrošināšanas.

4. Vispārīgs pārskats par Moldovas pilsonisko sabiedrību un tās organizāciju darbību

4.1 Būtiskākie secinājumi pēc EESK misijas Moldovā 2004. gadā

4.1.1 Šie politiski un ekonomiski grūtīte apstākļi nebija labvēlīgi pilsoniskās sabiedrības darbībai. Viriešu un sieviešu skaits, kas potenciāli varētu darboties pilsoniskās sabiedrības organizācijās valsts vai vietēja līmenī, bija ļoti ierobežots, jo īpaši emigrācijas dēļ, kas lielākoties skar gados jaunus, labi izglītotos pieaugušos iedzīvotājus. Valsts iestāžu attiecības ar šīm organizācijām bija sporādiskas. Centralizētās administratīvās struktūras kavēja sociālās kustības attīstību. Līdz ar paternālismu, kas nenolie dzami ir dziļi iesakņojies sabiedrībā, valsts ir galvenā iedzīvotāju labklājības noteicēja. Prezidenta funkcijas nepārprotami liecina, ka iedzīvotāju vairākums vēlas, lai valsti vadītu stingras gribas cilvēks.

4.1.2 Izņemot noteikumus par politiskajām partijām, konstitūcijā nav nevienas atsaucis uz pilsoniskās sabiedrības organizācijām un pulcēšanās brīvību. Tomēr tajā ir paredzētas tiesības "veidot arodbiedrības un tajās iestāties" (42. pants) un atzīta apvienošanās brīvība (40. pants). Nevalstisko organizāciju izveidošanu sekmēja "likums par sabiedriskajām iestādēm un fondiem" (1997). Praksē vērojams, ka tās pašas personas, kas ieņem amatus valsts pārvaldes aparātā vai valdošajā partijā, darbojas arī iestādēs, kas aizstāv ekonomiskas vai politiskas intereses.

4.1.3 Novērotāji, tostarp Eiropas Padomes novērotāji, secina⁽¹¹⁾, ka tieslietu sistēmas reforma tika veikta, lai nodrošinātu tiesību ievērošanu kopumā un jo īpaši attiecībā uz pilsonisko sabiedrību. Taču, lai nodrošinātu tieslietu sistēmas neatkarību, Moldovai vēl joprojām tiek piemērota Eiropas Padomes uzraudzības procedūra.

4.2 Ekspertu novērtējums par pilsoniskās sabiedrības stāvokli 2007. gadā⁽¹²⁾

4.2.1 Dažādi avoti liecina, ka NVO kopējais skaits ir ievērojami palielinājies. Pēc EESK pētījuma 2004. gadā bija aptuveni 3 000 NVO, bet 2007. gadā to skaits pārsniedz 7 000⁽¹³⁾, precizējot, ka "ar 54 % no tām nav iespējams sazināties". No pētījuma

⁽¹¹⁾ (Eiropas Padome, 2007. gada 14. septembrī) Moldovai noteiktu prasību un saistību ievērošana.

⁽¹²⁾ Pētījumi par Moldovas pilsonisko sabiedrību: ES un pilsoniskā sabiedrība Moldovā — AETI un ECAS 2006. gada jūnija konferenču secinājumi; Pastiprināt Moldovas valdības un pilsoniskās sabiedrības dialogu, piemērojot ES un Moldovas rīcības plānu — konferences "Eurasia Foundation" secinājumi. Moldovas Ārlietu ministrijas un US AID 2006. gada aprīļa sanāksme; Stiprināt Moldovas Republikas nevalstisko sektoru konflikta zonā, "IMAC" 2007. gada februāris; Pētījums par nevalstisko organizāciju attīstību Moldovā, kas sagatavots donoru sanāksmei, ANO Attīstības programmas projekts, 2007. gada maijs; Aptauja par sociālajā jomā aktīvajām NVO Moldovas Republikā, ES projekts "TRANSTEC", 2006. gada maijs-jūnijs; Palielināt Moldovas pilsoniskās sabiedrības finanšu stabilitāti, "ANO Attīstības programma un SOROS" 2005. gads. Aptauja par nevalstisko organizāciju attīstību Moldovas Republikā; Eiropas Padomes paveiktā darba pārbaudes ziņojums, 2007. gada septembris, Pārejas perioda valstis — 2007. gads: Moldova, CEPES, George Dura un Nio Popescu 2007; Stāvoklis Piedņestrā, People in Need C2, 2006. gada novembris.

⁽¹³⁾ ANO Attīstības programmas pētījums 2007. gada maijā.

izriet, ka aktīvi darbojas tikai nepilni 20 % no reģistrētajām organizācijām. Turklāt ievērojami pieaudzis vietējā un reģionālā līmeņa NVO skaits, tostarp arī Piedņestrā reģionā.

4.2.2 Tomēr visvairāk NVO atrodas galvaspilsētas Kišiņevas apkārtnē, kaut gan to skaits nedaudz samazinās: "Pēdējo četru gadu laikā 67 % NVO reģistrēti valsts līmenī un 82 % vietējā līmenī"⁽¹⁴⁾. NVO darbības jomas skar Moldovas sabiedrības visas kategorijas, bet to prioritārās darbības jomas bieži vien nosaka ārvalstu donori.

4.2.3 Šķiet, ka arodbiedrību un darba devēju organizāciju sakari ar dažādās nozīmes NVO ir ļoti vāji. Tas izskaidrojams ar nezināšanu un savstarpēju neuzticēšanos. Piedņestrā viens vienīgs piemērs liecina par atsevišķu NVO sakariem ar kādu uzņēmēju grupu.

4.2.4 ES un Moldovas rīcības plāna stāšanās spēkā 2005. gadā deva jaunu impulsu pilsoniskai sabiedrībai, jo īpaši apvienībām, vairāku projektu īstenošanā, neskatoties uz to, ka par šā plāna sagatavošanu nenotika konsultācijas.

5. Sociālo partneru strukturēšanas attīstība

5.1 Darba devēju organizācijas

5.1.1 Tirdzniecības un rūpniecības kamera (TRK), kas sadarbojas ar Eiropas TRK apvienību, kopš 1999. gada ir lielākā uzņēmējdarbību pārstāvošā organizācija. Tajā pārstāvēti 1 500 visu nozaru uzņēmumi. Moldovas TRK vairs neizsniedz izcelsmes sertifikātus uz NVS eksportējamām precēm, neveic uz ES valstīm eksportējamo preču kontroli, kas uzticēta muitas dienestam, lai varētu izmantot VPS. Tā pirmām kārtām ir tirdzniecības kamera, kas sniedz pakalpojumus uzņēmumiem. TRK sniedz atbalstu Moldovas preču eksportam un kopuzņēmumu dibināšanai ar ārvalstu uzņēmumiem. Tā sniedz uzņēmumiem dažādus pakalpojumus⁽¹⁵⁾. TRK ir oficiālais pārstāvis ILO un tajā ir izveidots Eiropas informācijas birojs. Tarlev kgs pirms stāšanās premjerministra amatā 2001. gadā ieņēma atbildīgu amatu Moldovas TRK. Mazie un vidējie uzņēmumi, kuros strādājošo skaits nepārsniedz 30, ar TRK finansiālu un organizatorisku atbalstu ir apvienojušies "Mazo un vidējo uzņēmumu apvienībā".

5.1.2 Arī izveidotā "Darba devēju nacionālā konfederācija" pārstāv Moldovu starptautiskajās ILO konferencēs un darba devējus Moldovas prezidenta sasauktajās sanāksmēs par sociāliem jautājumiem. Reaģējot uz Starptautiskajai darba organizācijai iesniegto sūdzību, valdība 2006. gadā apstiprināja nodokļu atlaidi iemaksām, ko darba devēji veic viņus pārstāvošajām organizācijām.

⁽¹⁴⁾ ANO Attīstības programmas pētījums, 2007. g., 3. lpp.

⁽¹⁵⁾ TRK 2007. gada maija informatīvais ziņojums.

5.1.3 Sociālie partneri ir noslēguši trīs jaunus koplīgumus valsts līmenī un vienpadsmit — nozaru un vietējā līmenī. Tomēr minēto koplīgumu rezultāti ir ierobežoti, jo, neskatoties uz to, ka TRK ir Starptautiskās darba devēju organizācijas locekle, tā pirmām kārtām ir tirdzniecības kamera, kuras uzdevums ir sniegt pakalpojumus uzņēmumiem.

5.2 Pārskats par tendencēm arodbiedrību jomā

5.2.1 Līdz 2000. gadam Moldovas darba ņēmējus pārstāvēja "Moldovas Republikas Arodbiedrību vispārējā federācija" (MRAVF) — 1990. gadā uz Padomju Savienības arodbiedrību organizācijas pamata izveidotā apvienotā federācija. Federāciju 2000. gadā pārdēvēja par "Moldovas Republikas Arodbiedrību konfederāciju" (MRAK). Tajā vērojami iekšējie konflikti, kuru pamatā ir pretrunas starp lauksaimniecības, rūpniecības un pakalpojumu nozarēm, moldāvu valodā un krievu valodā runājošajiem iedzīvotājiem, kā arī nacionāli labējiem un komunistisko partiju. Vairākas profesionālās federācijas — 14 rūpniecības federācijas, kā arī kultūras un valsts pārvaldes federācijas 2000. gadā izstājās no MRAK un nodibināja jaunu konfederāciju "BAK SOLIDARITATEA". Pēc MRAK priekšsēdētāja atkāpšanās no amata, šīs organizācijas vadību pārņēma Petru Chiriac. Neskatoties uz sarunām, kurās starpnieka lomu uzņēmās Starptautiskā Arodbiedrību konfederācija (bijusī Starptautiskā brīvo arodbiedrību konfederācija (SBAK)), kuras locekle MRAK ir kopš 1997. gada, centieni panākt apvienošanos nevainagojās panākumiem. Tam par iemeslu bija personīgi konflikti, nesaskaņas par arodbiedrību mantojuma sadali un, jo īpaši, atšķirīga politiskā orientācija: MRAK ir tuvāka moldāvu valodā runājošo, labējam, kristīgo demokrātu un demokrātu partijām, savukārt "Solidaritātea" jau no paša sākuma apliecināja savu orientāciju uz komunistisko partiju, kurā pārsvarā ir krieviski runājošie.

5.2.2 Ar komunistiskās partijas uzvaru 2001. gada vēlēšanās un tās līdera Vladimir Voronin ievēlēšanu par Moldovas prezidentu, saasinājās arodbiedrību nesaskaņas. Varas pārstāvju un abu arodbiedrību attiecības saasinājās sakarā ar "Solidaritātea" izdarīto izvēli sadarboties, lai saglabātu sociālajā jomā gūtos panākumus, un MRAK apņemšanās izvirzīt lielākas prasības un piemērot kritisku attieksmi. Valdība, izmantojot starpniekus komunistiskās partijas un pārvaldes līmenī, sistemātiski priekšroku dod "Solidaritātea" un cenšas vājināt MRAK.

5.2.3 Ņemot vērā valsts iestāžu vairākkārtēju un sistemātisku iejaukšanos, MRAK ar bijušās SBAK un profesionālo federāciju (IUFW un ISP) atbalstu 2004. gada janvārī iesniedza Starptautiskās darba organizācijas (ILO) Apvienošanās brīvības komitejai (CFA) sūdzību par pārkāpumiem apvienošanās brīvības jomā. Apvienošanās brīvības komiteja 2006. gada starpposma ziņojumā prasīja veikt neatkarīgu izmeklēšanu par sūdzībā minētajiem faktiem un norādīja, ka Moldovā nav mehānisma, kas ļautu piemērot preventīvas sankcijas apvienošanās tiesību pārkāpumu gadījumā, tādējādi nodrošinot starptautisko standartu ievērošanu šajā jomā. ILO birojs 2005. gadā apmeklēja Moldovu. Starptautiskā brīvo arodbiedrību konfederācija vērsa Eiropas Komisijas uzmanību uz situāciju šajā valstī, 2005. gadā iesniedzot Komisijai kritisku ziņojumu saistībā ar Moldovai piešķirto VPS. Taču Moldovas valdība līdz šim nav īstenojusi nevienu pasākumu, lai sakārtotu Moldovas likumdošanu, ne arī lai īstenotu Apvieno-

šanās brīvības komitejas ieteikumus. Neskatoties uz vairākiem sūdzībā minētajiem pārkāpumiem, Moldovas iestādes uzskata, ka šāda situācija izveidojusies abu arodbiedrību organizāciju sāncensības dēļ.

5.2.4 Patiesībā atbildīgie darbinieki, tai skaitā prezidents Voronin savā uzrunā arodbiedrības "Solidaritātea" kongresā (2005. gadā), arvien atklātāk aicināja no jauna izveidot vienu vienīgu centrālo arodbiedrību. Kopš 2005.–2006. gada abu organizāciju spēku samērs pakāpeniski ir mainījies (2001. gadā MRAK sastāvā bija 450 000 biedru, bet "Solidaritātea" sastāvā — 200 000). Bet 2006. gadā "Solidaritātea" bija vispārstāvētākā organizācija. Abas organizācijas apvienojās 2007. gada jūnijā notikušajā kongresā. Starptautiskā arodbiedrību konfederācija jau darīja zināmu, ka tā nav nolēmusi nodot MRAK biedra tiesības jaunajai "apvienotajai" organizācijai. Vispirms tai būs jāaplicina neatkarība no valsts iestādēm un skaidri jāpauž apņemšanās nodrošināt apvienošanās un koplīguma slēgšanas brīvības principus.

6. Norises apvienību un NVO jomā

6.1 EESK 2004. gada pētījuma galvenie secinājumi

6.1.1 Kopš neatkarības iegūšanas 1991. gadā Moldovā reģistrētas aptuveni 2800 vietējā un valsts līmeņa NVO. Valsts reģistrā iekļautajām NVO, jo īpaši ekonomikas dalībnieku vai iestāžu izveidotajām NVO, pārejas perioda sākumā bija jāīsteno pagaidu uzdevums. Tādēļ tās nevar uzskatīt par pilsoniskās sabiedrības neatkarīgiem dalībniekiem. Jāņem vērā arī organizācijas, kas kopš 2001. gada kopā ar opozīciju rīkoja plašas demonstrācijas pret komunistu valdību.

Tāpat kā citās pārejas perioda valstīs NVO darbība galvenokārt orientēta uz valsts galvaspilsētu, lai tādējādi ietekmētu pašreizējos valsts vadītājus. Politikas jomā NVO arvien biežāk saskaras ar grūtībām, jo īpaši tādās jaunās darbības jomās kā jaunatnes politika, patērētāju tiesību aizsardzība un vide. Piedņestrā minētos pasākumus ierobežo stingra politiskā kontrole.

6.1.2 Vairāki pazīstami fondi (Soros, USAID, Eurasia, Hebo, British Peace Building) veic darbību izglītības, kultūras un cilvēktiesību aizsardzības jomā.

6.1.3 Jaunatnes organizācijas, kurām sakarā ar emigrācijas paplašināšanos ir arvien lielākas grūtības uzņemt jaunus biedrus, pieprasa, lai valdība ne tika deklarētu, bet arī īstenotu uz Eiropu orientētu politiku. Minētās organizācijas vēlas, lai ES tām sniegtu iespēju piedalīties apmaiņas programmās. Lielākā daļa pilsoniskās sabiedrības pārstāvju uzskata, ka turpmākās Kapienas atbalsta programmas nav jāapspriež un jāīsteno ne tikai sadarbībā ar valdību (kā tas bija TACIS gadījumā), bet arī ar aktīvo NVO pārstāvjiem.

6.2 No ekspertu veiktajiem pētījumiem izrietošās piezīmes par jaunākajām tendencēm apvienību jomā

6.2.1 Aptuveni 200 NVO 2005. gada vēlēšanu laikā pirmo reizi izveidoja vienotu un neatkarīgu koalīciju, lai izvērstu novērošanas kampaņu valstī. Šī plašsaziņas līdzekļos plaši

atspoguļotā un ietekmīgā "Pilsoniskā koalīcija 2005" ⁽¹⁶⁾ iesaisītās arī 2007. gada vēlēšanās, tādējādi vairojot iedzīvotāju uzticēšanos NVO.

6.2.2 Moldovas NVO shematiski var iedalīt trīs kategorijās. Pirmā kategorija aptver lielas, labi nodrošinātas un pazīstamas organizācijas, kas izvietojušās galvaspilsētā un darbojas starptautiskajos tīklos ⁽¹⁷⁾. Otrā aptver lielu skaitu mazāku NVO, bieži vien "viena aktiera teātri" (*one man show*) ar ierobežotām darbības, bet ievērojamām finansēšanas iespējām. Trešajā kategorijā ietilpst dažas "GONGOS NVO" [angļu val. akronīms no *Government + NGOs*], kā tiek dēvētas valdības pārstāvju izveidotās NVO, ko, tāpat kā citās valstīs, ir nodibinājušas attiecīgo valstu valdības, kas tās arī pilnībā finansē.

6.2.3 Ņemot vērā *Smirnow* režīma centienus rast sabiedrotos pilsoniskās sabiedrības aprindās savas stratēģijas atbalstam un nolūkā noturēties pie varas, Piedņestrā šīs "GONGOS" ir izplatīta parādība. Kādas Čehijas NVO nesen izstrādātajā pētījumā par Piedņestras 900 NVO ⁽¹⁸⁾ minētas vēl divas papildu kategorijas, proti, tādas tradicionālas organizācijas kā strādājošo, sieviešu un jauniešu kustība, kā arī mazās NVO, kas atvērtas sadarbībai ar Kišiņevu un starptautiskajiem tīkliem. Dažas no tām ir reģistrējusās Moldovas iestādēs un līdz ar to tām ir pieejams ES atbalsts.

6.3 Pašreizējie mehānismi konsultācijām ar pilsonisko sabiedrību un sarunām ar sociālajiem partneriem

6.3.1 Kopš 2005. gada vairākas ministrijas uzsāka vai nostiprināja dialogu ar daļu no pilsoniskās sabiedrības, un tas norisēja šādās formās: ikmēneša konsultatīvā sanāksme Ārlietu un ES integrācijas ministrijā un valsts līmeņa konference 2006. gada aprīlī, kuras rezultātā tika izstrādāti 18 secinājumi par valdības un pilsoniskās sabiedrības sadarbības uzlabošanu. Tai pat laikā arī citas ministrijas, piemēram, Tieslietu, Zemkopības un Finanšu ministrija regulāri sadarbojās ar pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem. Šobrīd ir uzsākti vairāki projekti, jo īpaši ANO Attīstības programmas ietvaros, lai atvieglotu reģistrēšanos un uzlabotu vairāku NVO nestabilo finansiālo stāvokli.

6.3.2 Pēc *Marian Lupu* ierosinājuma Moldovas parlaments kopš 2006. gada īsteno "parlamenta un pilsoniskās sabiedrības sadarbības ideju", kurai ir tālejoši mērķi un kura paredz vairākus

sadarbības mehānismus un formas, piemēram, "pastāvīgu konsultāciju tiešsaistē", *ad hoc* sanāksmes vai atklātas uzklaušanās kopīgi ar parlamenta komisijām, kā arī ikgadējas konferences rīkošanu.

6.3.3 Pēdējo divu gadu laikā vairākas NVO, izmantojot kaimiņvalstu Rumānijas un Ukrainas pozitīvo pieredzi, neatlaidīgi cenšas sniegt konkrētu ieguldījumu rīcības plāna sadarbībai ar ES īstenošanā dažādās tā darbības jomās. To atbalsta arī Eiropas Parlaments, kas 2007. gada maijā pieņēma ziņojumu.

6.3.4 Šādos apstākļos nav jābrīnās, ka Moldovā sociālais dialogs risinās lēni. Tika izveidota "Republikas komisija sarunām par kopīguma slēgšanu", kas darbojās galvenokārt kā informācijas birojs par lēmumiem, kas pieņemti citur, nevis kā reāla konsultāciju un dialoga telpa. Partneri nevarēja noteikt minētās komisijas darba kartību, un līdz ar to tajā nebija iespējams apspriest ne iesniegto sūdzību, ne arī pasākumus, kas veicami, lai izpildītu Apvienošanās brīvības komitejas ieteikumus. Komisijai nebija sava sekretariāta, ne arī decentralizētu struktūrvienību reģionālajā vai nozaru līmenī. Jāatzīmē arī, ka MRAK ar bijušās Starptautiskās brīvo arodbiedrību konfederācijas un Eiropas arodbiedrību organizāciju atbalstu izstrādāja vairākas programmas sadarbībai ar Piedņestras konfederāciju.

6.3.5 2006. gadā tika pieņemts likums par Nacionālās komisijas par darba kopīgumu, kuras sastāvā izveidotas nozaru un teritoriālās komisijas, organizāciju un darbību. Nacionālās komisijas sastāvā ir 18 locekļi, no kuriem 12 ieceļ sociālie partneri.

Šobrīd vēl ir pārāgri novērtēt jauno konsultāciju un sarunu mehānismu darbību un valdības ierosinātās sadarbības efektivitāti. Tas būs novērtējams ilgtermiņā, pamatojoties uz skaidri formulētiem principiem un noteikumiem.

Ņemot vērā ES un Moldovas attiecību attīstību, kā arī pirmās pozitīvās iezīmes, kas vērojamas sociālā un pilsoniskā dialoga jauno formu piemērošanas rezultātā, EESK vēlas uzsākt sadarbību ar Moldovas pilsonisko sabiedrību.

Komiteja ierosina sākot ar 2008. gadu rīkot konferenci, lai sadarbība ar pilsonisko sabiedrību sāktos periodā, kad tiks sagatavots jaunais ES un Moldovas Republikas sadarbības līgums.

Briselē, 2007. gada 12. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ Eurasia fonda novērtējuma ziņojums (2005. gada oktobrī).

⁽¹⁷⁾ Piemēri minēti US AID 2005. gadā izdotajā ziņojumā "NGO Scores for Moldova".

⁽¹⁸⁾ Ondrej Soukop, NVO "People in need", Prāga, 2007. gads.